WIKIPÉDIA

Ruandai nyelv

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A **ruandai nyelv**, vagy Ugandában még **fumbira nyelv**ként is ismert (**ruandaiul**: *Ikinyarwanda*) egy nyelv Afrikában, és a ruanda-rundi nyelvek egyik dialektuskontinuuma, ami a niger-kongói nyelvcsaládba tartozik. Beszélik Ruandában, ami az angol és a francia mellett hivatalos, ezen kívül még Ugandában és a Kongói Demokratikus Köztársaságban használják. Legközelebbi rokona a kirundi nyelv, ami szintén dialektuskontinuuma a ruanda-rundi nyelveknek.

Ruandai Ikinyarwanda	
Beszélik	 Ruanda, Uganda, Kongói Demokratikus Köztársaság
Beszélők száma	9.8 millió (2009) fő
Nyelvcsalád	Niger-kongói nyelvcsalád Bantu nyelvek Ruanda-rundi nyelvek
Írásrendszer	latin
Hivatalos állapot	
Hivatalos	 Ruanda
Nyelvkódok	
ISO 639-1	`rw`
ISO 639-2	`kin`
ISO 639-3	`kin (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=kin)`

 A Wikimédia Commons tartalmaz *Ikinyarwanda* témájú médiaállományokat.

Tartalomjegyzék

Jellemzők

Tónus

A ruandai egy tonális nyelv. Akárcsak a legtöbb bantu nyelvben, itt is van emelkedő és ereszkedő tónus (megjegyzés: az ereszkedő tónus nem tónusként van elemezve).

Betűkészlet

Magánhangzók

A ruandai nyelvben 5 magánhangzó található: **A a**, **E e**, **I i**, **O o** és **U u**. Minden magánhangzónak van hosszú és rövid változata.

Mássalhangzók

A ruandaiban 18 mássalhangzó található: **B b**, **C c**, **D d**, **F f**, **G g**, **H h**, **J j**, **K k**, **L l**, **M m**, **N n**, **P p**, **R r**, **S s**, **T t**, **V v**, **W w**, **Y y** és **Z z**.

Kettőshangzók

A ruandaiban 6 kettőshangzó található: **Cy cy**, **Jy jy**, **Nk nk**, **Nt nt**, **Ny ny** és **Sh sh**.

Főnevek

A ruandai 16 bantu főnév osztályt tartalmaz. Időnként ezeket 10 párba csoportosítják, úgy hogy a szavak egyes és többes száma szinte megegyezik ugyanazzal a szóval, ugyanabba a csoportba beleértve.

Igekötő	Osztályzás			Szám	Jellemző szavak	Példa
	Bantu	Cox	???			
umu-	1	1		egyes szám	emberek	*umuntu* - személy
aba-	2			többes szám		*abantu* - személy
ubu-	3	2		egyes szám	fák, bokrok és dolgok, amik elterülnek	*umusozi* - domb, kis hegy
imi-	4			többes szám		*imisozi* - dombok, kis hegyek
iri-	5	5	3	egyes szám	dolgok a mennyiség változásban	*iryinyo* - fog
ama-	6	5/8/9	3/8/9	többes szám (szubsztanciák)		*amenyo* - fogak
iki-	7	4		egyes szám	általános, generikus, bő vagy abnormális dolgok	*ikintu* - dolog
ibi-	8			többes szám		*ibintu* - dolgok
in-	9	3	5	egyes szám	valami(féle) növények, állatok és háztartási eszköz	*inka* - tehén
in-	10	3/6	5/6	többes szám		*inka* - tehenek
uru-	11	6		egyes szám	keverék, orvosság, testrészek	*urugo* - otthon
aka-	12	7		egyes szám	egyéb főnevek apró formái	*akantu* - kis dolog
utu-	13			többes szám		*utuntu* - kis dolgok
ubu-	14	8		n/a	absztrakt főnevek, tulajdonságok vagy állapotok	*ubuntu* - nagylelkűség, bőkezűség
uku-	15	9		n/a	akciók, főnévi igenevek	*ukuntu* - jelent
aha-	16	10		n/a	helyek, fekvések	*ahantu* - hely

Igék

Minden ruandai főnévi igenév a "*ku*-"-vel(morfémánál "*kw*-"-vel magánhangzó előtt, illetve "*gu*-"-val kezdődik minden egybehangzóval, Dahl törvényének köszönhetően). A nyelvi ragozáshoz a főnévi igenév prefixuma eltűnt, helyettesítve az előtag tárgyhoz való hozzájárulásával. Aztán az igeidő jelzővel van jelezve.

egyes szám	egyes szám magánhangzó előtt	többes szám	többes szám magánhangzó előtt

1.	*a-*	*y-*	*ba-*	*b-*
2.	*u-*	*w-*	*i-*	*y-*
3.	*ri-*	*ry-*	*a-*	*y-*
4.	*ki-*	*cy-*	*bi-*	*by-*
5.	*i-*	*y-*	*zi-*	*z-*
6.	*ru-*	*rw-*	*zi-*	*z-*
7.	*ka-*	*k-*	*tu-*	*tw.*
8.	*bu-*	*bw-*	*bu-*	*bw-*
9.	*ku-*	*kw-*	*a-*	*y-*
10.	*ha-*	*h-*	*ha-*	*h-*

Szavak

Példák	
Yego	Igen
Oya	Nem
Uvuga icyongereza?	Beszélsz angolul?
Bite?	Mi újság?
Amata	Tej
Ejo hashize	Tegnap(előtt)
Ejo hazaza	Holnap(után)
Nzaza ejo	Holnap jövök
Ubu	Most
Ubufaransa	Franciaország
Ubwongereza	Anglia
Amerika	Amerika
Ubudage	Németország
Ububirigi	Belgium
Uburayi	Európa